

DOI: [https://doi.org/10.34287/MMT.2\(45\).2020.15](https://doi.org/10.34287/MMT.2(45).2020.15)Г. В. Іншакова^{1,2}, Н. В. Шестак²¹Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
Київ, Україна²Державна наукова установа «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини»
Державного управління справами
Київ, УкраїнаG. V. Inshakova^{1,2}, N. V. Shestak²¹Bogomolets National Medical University
Kyiv, Ukraine²State Scientific Institution «Scientific and Practical Center for Preventive and Clinical Medicine»
of the State Administration of Affairs
Kyiv, Ukraine

РОЛЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВИВЧЕННІ ТА ПОКРАЩЕННІ ЗДОРОВ'Я ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ

The role of research in the study and improvement of the health of the pediatric population

Резюме

Мета дослідження. Висвітлити вагому роль наукових досліджень, заснованих на доказах, у покращенні здоров'я дитячого населення та прийнятті рішень в області охорони здоров'я дітей.

Методи. При виконанні дослідження використано бібліографічний та аналітичний методи.

Результати. Практично всі наукові установи і заклади вищої медичної освіти виконують великий обсяг дослідницької роботи, у т. ч. з вивчення і покращення здоров'я дітей. Всі вони мають свої пріоритетні напрями наукових досліджень. Ці дослідження стосуються питань поведінки дітей по відношенню до свого здоров'я, детермінант здоров'я, нерівності в здоров'ї, проблем генетики, розробки підходів до лікування гепатиту С та багатьох інших.

Висновки. Наукові дослідження, що присвячені вивченню та покращенню здоров'я дітей, є підґрунтям для розробки політики в області охорони здоров'я дитячого населення, у т. ч. заходів з попередження хвороб у дитячому віці.

Ключові слова: діти, здоров'я, наукові дослідження.

Abstract

Purpose of the study. The important role of evidence-based research in improving the health of the infant population and decision-making in the field of child health are highlight.

Methods. Bibliographic and analytical methods were used in the study.

Results. Almost all academic institutions and institutions of higher medical education carry out a large amount of research work, including the study and improvement of children's health. They all have their own priorities for research. These studies address issues of children's behavior in relation to their health, determinants of health, inequalities in health, genetics problems, approaches to the treatment of hepatitis C and many others.

Conclusions. Scientific research on the study and improvement of children's health is the basis for policy development in the field of health care for children, including measures to prevent childhood diseases.

Keywords: children, health, scientific research.

ВСТУП

Здоров'я населення є одним з інтегральних показників сталого розвитку країни. Особливо важливим є здоров'я дитячого населення, отже від

цього багато в чому залежать майбутні можливості держави, у т. ч. інтелектуальні, трудові, оборонні та репродуктивні. Зміни в показниках здоров'я дітей можна вважати індикатором соціального та економічного розвитку будь-якої країни.

Наукові праці багатьох дослідників підкреслюють, що в наш час стрімкого розвитку науки, саме наукові дослідження, засновані на доказах, мають велике значення для поліпшення здоров'я дитячого населення, тому що за допомогою таких досліджень можна визначити проблеми, що пов'язані зі здоров'ям дітей, ефективність лікування та профілактичних заходів, а також розробити стратегії його покращення [1, 2]. Наукові дослідження є основною рушійною силою інновацій у лікарську практику та ключем до покращення медичної допомоги, у т. ч. і дитячому населенню [3].

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Висвітлення вагомості ролі наукових досліджень у покращенні здоров'я дитячого населення та прийнятті рішень щодо охорони дитячого здоров'я. При виконанні дослідження використано бібліографічний та аналітичний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

За даними Світового банку в цілому спостерігається позитивна динаміка щодо скорочення смертності дітей. За період 2008–2018 рр. показник смертності дітей до 5 років в цілому в світі знизився з 55,6 на 1000 живонароджених до 38,6, тобто на 44,0%. Якщо розглядати показник в розрізі регіонів світу, то він різниться в рази. Слід зазначити, що більшість дітей помирають в Африці, південніше Сахари та в Південній Азії. Найнижчим даний показник є в Північній Америці і становить 6,4 на 1000 живонароджених, в той час, як в країнах Африки, південніше Сахари, він більший у 12,1 рази, Південної Азії – у 6,6 рази, Близького Сходу та Північної Африки – в 3,4 рази, Латинської Америки та Карибів – у 2,6 рази, Східної Азії та Тихого океану – в 2,3 рази Європи і Центральної Азії – у 2 рази [4].

Впливові міжнародні організації підтримують проведення наукових досліджень в сфері охорони здоров'я, вважаючи їх результати вагомим внеском у розвиток суспільства. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) наголошує на необхідності і важливості наукових досліджень для вирішення проблем популяційного здоров'я. Вони забезпечують готовність до оперативного реагування на глобальні виклики і загрози в сфері громадського здоров'я. ВООЗ підтримує наукові дослідження за такими напрямками, як дослідження масштабів та розподілу проблем, пов'язаних зі здоров'ям; розуміння різних причин або детермінант проблеми, та з'ясування чинників, якими вони обумовлені; розробка рішень або втручань, що сприятимуть запобіганню чи зменшенню масштабів проблеми; впровадження або надання рішень за допомогою розробки політики та про-

грам; оцінка впливу таких рішень на проблеми, що виникли [5].

У 2016 році Європейським регіональним бюро ВООЗ було оприлюднено міжнародний звіт за результатами наукових досліджень 2013–2014 рр. з питань поведінки дітей шкільного віку по відношенню до здоров'я (HBSC). Дослідження проводиться вже 33 роки і вивчає детермінанти здоров'я 11-, 13- та 15-річних дітей. Даний проект є міжнаціональним, в ньому беруть участь 44 країни і області Європи та Північної Америки. Результати дослідження є джерелом інформації, заснованої на надійних і вірогідних даних. Вони є підґрунтям для розробки політики в області охорони здоров'я дитячого населення, у т. ч. і Європейської стратегії охорони здоров'я дітей і підлітків. Дослідження HBSC охоплює широке коло питань, які стосуються дітей та підлітків. Це оцінка їхнього здоров'я, освіти, соціального середовища, в якому знаходиться родина дітей, і його вплив на їхнє здоров'я і благополуччя. Ретельно вивчається дія на здоров'я таких чинників, як вік, місце проживання, рівень сімейного достатку, соціальний аспект, гендерні та соціально-економічні відмінності і їх вплив на розвиток підлітків. В останній час актуальними є теми, що стосуються міграційних процесів у суспільстві та кібербулінгу, які негативно впливають на здоров'я дітей та підлітків [6].

Важливість науки у покращенні здоров'я підкреслюється тим, що однією з оперативних функцій громадського здоров'я є «Сприяння розвитку наукових досліджень у сфері громадського здоров'я для наукового обґрунтування політик і практичних втручань». За допомогою наукових досліджень розробляються і удосконалюються стратегії у сфері громадського здоров'я, виробляються політики на основі фактичних даних, нові методи та новітні технології та приймаються обґрунтовані рішення на всіх рівнях системи громадського здоров'я [7].

Центри контролю та профілактики захворювань (CDC) підкреслюють, що інвестиції в здоров'я дітей – це інвестиції в наше майбутнє і можуть знизити витрати для суспільства в цілому. Тому CDC багато уваги приділяють вивченню здорового розвитку дитини та певних умов, що впливають на дитину. За допомогою такої інформації створюються програми профілактики, санітарної просвіти та втручань; програми планування послуг для дітей та їх сімей і визначаються необхідні напрями наукових досліджень. Наукові дослідження, які проводяться CDC, присвячені вивченню психічного, емоційного та поведінкового здоров'я дітей. CDC розроблено модель Legasy – програму втручань, що спрямовані на попередження затримки в розвитку дитини, яка живе у бідності. Програму зацентовано на роль батьків та засоби їх позитивного

впливу на дитину. Також напрямом наукових досліджень CDC є вивчення вроджених дефектів, порушень і хвороб крові у дітей [8].

Слід зазначити, що багато університетів вищої освіти у світі виконують, як правило на медичних факультетах, наукові дослідження пов'язані з вивченням дитячого здоров'я. Наукові проекти виконуються на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Найчастіше теми досліджень відповідають конкретним потребам партнерів. Так, наприклад, тематика наукової роботи Інституту епідеміології та медичної біометрії медичного факультету Ульмського університету (Німеччина) стосується вивчення поширеності захворювань і станів, пов'язаних зі здоров'ям, їх причин, факторів ризику, а також діагностики і лікування хвороб. За даними отриманих результатів щодо поширеності факторів ризику розробляються профілактичні заходи щодо попередження виникнення захворювань, які застосовуються як на індивідуальному рівні, так і для вироблення політики в сфері охорони здоров'я. Численні наукові дослідження, які виконуються в Інституті, стосуються і такої теми, як здоров'я в дитячому віці. В тему включено кілька проектів. Перший проект – «Здоровий човен» передбачає виконання програми «Підемо разом в здоровий човен – початкова школа». Сутність її полягає в тому, що вона базується на шкільній програмі, згідно з якою вчитель прищеплює учням здоровий стиль життя щодо харчування, руху, організації вільного дозвілля. Назва другого проекту «Габріель» Це широкомасштабний європейський проект, який фінансується Європейським Союзом і виконується одночасно в Німеччині (Баден-Вюртемберг, Баварія), Швейцарії, Австрії та Польщі: Це когортне дослідження з вивчення впливу навколишнього середовища сільської місцевості на поширеність астми і алергічних захворювань в дитячому та підлітковому віці в Баден-Вюртемберзі. В рамках такого проекту – «Ульмер Кідс» (Ulmer Kids) на когорті новонароджених проводиться вивчення впливу факторів ризику на здоров'я дітей. Проект «Ульмер Шпатца» (Ulmer Spatz) знову таки ж на когорті новонароджених проводить аналіз причин виникнення

хронічних захворювань в дитячому віці, зокрема, астми, алергічних захворювань, надмірної маси тіла та стресу. Метою даного дослідження є розкриття захисних механізмів дитини. Також Інститут епідеміології та медичної біометрії приділяє багато уваги розробці електронних реєстрів для збору, обробки та аналізу інформації, зокрема і дитячого населення. Даним закладом створено реєстри «Ожиріння», що включає супутні захворювання та медичне обслуговування дітей та підлітків, які страждають ожирінням, «Діабет», який містить довгострокову документацію для всіх форм діабету у дорослих, дітей і підлітків [9].

В Україні у вищих медичних закладах освіти, як правило на кафедрах педіатрії, також здійснюються наукові дослідження, у т. ч. і міжнародні, присвячені вивченню здоров'я дітей. Наприклад, в Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця тематика таких досліджень є дуже різнобічною, стосується спадкової схильності до захворювань, алергічних захворювань, бронхіальної астми, цукрового діабету, артеріальної гіпертензії, хвороб системи органів травлення, проблем дітей, які часто хворіють, тощо. Існує низка науково-дослідних інститутів МОЗ України та НАМН, НАН України, що також здійснюють наукові дослідження, пов'язані з вивченням здоров'я дітей.

ВИСНОВКИ

Наукові дослідження, присвячені вивченню здоров'я дитячого населення, умов, що впливають на розвиток дитини є вкрай важливими і необхідними, тому що збереження здоров'я дітей – це інвестиції в здорове майбутнє країни. Особливу увагу треба приділяти міжнародним дослідженням. Результати таких досліджень є важливими не тільки для системи охорони здоров'я, а для інших сфер життєдіяльності. Наукові дослідження допомагають розробляти й удосконалювати політику в області охорони здоров'я дитячого населення, приймати обґрунтовані рішення, визначати їх пріоритетність, здійснювати профілактичні заходи тощо, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dabis F, OrneGliemann J, Perez F et al. Improving child health: The role of research. *BMJ*. 2002; 324 (7351): 1444–1447. DOI: 10.1136/bmj.324.7351.1444.
2. Kennedy HP, Yoshida S, Costello A et al. Asking different questions: research priorities to improve the quality of care for every woman, every child. *Lancet*. 2016; 4 (11): e777–779. DOI: 10.1016/S2214-109X(16)30183-8.
3. Ebril B. The importance of research in pediatric medicine. *Advances in Pediatric Research*. 2018; 5 (1): 1–3. DOI: 10.12715/apr.2018.5.6.4.
4. The World Bank. World Development Indicators. <http://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators>. Accessed April 2, 2020.
5. Research. https://www.who.int/health-topics/research/#tab=tab_1. Accessed April 4, 2020.

6. Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health behaviour in school-aged children (HBSC) study: international report from the 2013/2014 survey. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2016.

7. Liashko V, Piven N, Braha Metal. Development and funding of regional and local public health programs: an operating manual. Kyiv, 2020.

8. Child Development Research. <https://www.cdc.gov/ncbddd/childdevelopment/research.html> Accessed March 24, 2020.

9. Julius-Maximilians-Universität Würzburg, Medizinische Fakultät, Institut für klinische Epidemiologie und Biometrie. <http://www.epidemiologie.uni-wuerzburg.de/startseite/>. Accessed March 31, 2020.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2020